

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Tilastokeskus kiittää hyvin valmistellusta esitysluonnoksesta, joka tuo esille monipuolisesti kotoutumiseen vaikuttavia asioita ja kehittämiskohteita. Esityksessä on useita kotoutumisen edistämiseen ja nopeuttamiseen liittyviä kannatettavia muutosehdotuksia, kuten neuvonnan lisääminen sekä kieliohjelmojen ja työllistymisen tukeminen.

Pyydämme tarkistamaan sivulla 31 mainitun lähdeviitteen 57: Teksti ei vaikuta olevan Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa -tutkimuksesta. Olisiko tässä tarkoitus viitata THL:n FinMonik-tutkimukseen?

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Naisten kielitaidon ja työllistymisen edistäminen on tärkeää, sillä maahanmuuttajanaisten työllisyys on edelleen vähäisempää kuin miehillä ja suomalaistaustaisilla naisilla. Perhesyistä Suomeen muuttaneet ja kotona lapsia hoitavat naiset voivat helposti jäädä osin kotoutumispalveluiden ulkopuolelle. Ehdotus kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston pidentämisestä (21 §) raskauden takia on suositeltavaa. Jatkossa on kuitenkin seurattava, onko suunniteltu pidennys riittävä raskausaika huomioiden, jotta kotoutumistoimenpiteet saadaan toteutettua lain tarkoittamalla tavalla.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Kotoutumiskoulutukseen sisältyvä aiemman osaamisen tunnistaminen on tärkeää, koska tällä hetkellä moni korkeasti koulutettu maahanmuuttaja työskentelee koulutustaan vastaamattomassa työssä. Tässä ryhmässä olisi paljon potentiaalia, jota voisi hyödyntää paremmin suomalaisilla työmarkkinoilla. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneet naiset työskentelevät usein aloilla (esim.

opetus, sote-ala), joilla vaaditaan hyvää suomen/ruotsin kielen taitoa (Sutela, 2016 <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/lahi-idasta-ja-afrikasta-kotoisin-olevien-naisten-kotoutumiseen-kiinnitettava-huomiota/?listing=normal>). Kotimaisten kielten opetus voisi siksi edistää myös työllistymistä koulutusta vastaavaan työhön.

Kohdassa 25 § mainittu koulutuksen ja lasten hoidon tai työn yhdistäminen osoittautunut kielikursseille osallistumisen esteeksi osalle maahanmuuttajista. Siksi ehdotukset lastenhoidon mahdollistamisesta tai iltaisin järjestettävistä kielikursseista on kannatettavia.

Myös riittävän kielitaidon saavuttaminen ammatti- tai korkeakouluopintoja varten olisi tärkeää niin ilman huoltajaa kuin perheen kanssa Suomeen muuttaneille nuorille, joiden peruskoulutus on suoritettu lähtömaassa jollakin muulla kielellä.

Opintojen yhtenäinen rekisteröinti helpottaisi sekä viranomaisten välistä yhteistyötä että virallista tilastointia.

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

-

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

-

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

Ehdotus kansainvälisten opiskelijoiden palvelutarpeen arvioinnista opintojen alkuvaiheessa olisi hyödyllistä, jotta heidän työvoimapotentialinsa ei jäisi käyttämättä. Moni Suomessa tutkinnon suorittanut lähtee helposti muualle, mikäli työllistyminen osoittautuu vaikeaksi tutkinnon suorittamisen jälkeen. Osa voi myös tarvita suomen/ruotsinkielen opetusta. Tällä hetkellä kansainväliset tutkinto-opiskelijat työllistyvät kantaväestöön kuuluvia heikommin Suomessa ja heidän lähtiessään menetetään osaamista (ks. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/kuinka-moni-suomessa-tutkinnon-suorittanut-ulkomaalaistaustainen-jaa-tanne-toihin/>)

Tilastoinnin kannalta on hyvä muistaa, että henkilö on mukana virallisissa väkilukutilastoissa vasta silloin, kun hänellä on sekä henkilötunnus että vakinainen kotikunta Suomessa. Jos molempia tietoja ei ole käytettävissä, henkilö ei näy kuntien väkiluvussa tai muissa virallisissa tilastoissa eikä näin ollen myöskään kotikunnan perusteella määräytyvien hyvinvointialueiden väkiluvuissa tai hyvinvointialueita koskevissa virallisissa tilastoissa.

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

-

Valtion korvaukset (8 luku)

-

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

Tilastoilla on tärkeä merkitys kotoutumisen suunnittelussa ja seurannassa. Tilastokeskus pitää edelleen tärkeänä tilastoyhteistyön vahvistamista. Maahanmuuttotilastoinnin kehittäminen yhteistyössä eri viranomaisten kesken edistää luotettavien ja laadukkaiden tilastotietojen saatavuutta.

Kotoutumisen asiakastietojärjestelmien hajanaisuus ja tiedonvaihdon ongelmat on tärkeää ratkaista. Manuaalinen tai asiakkaan kertomukseen perustuva tietojenvaihto eri toimijoiden välillä ei tunnu tarkoituksenmukaiselta ja tietoa jää helposti organisaatioiden ”väliin”. Siinä mielessä nyt suunnitteilla oleva valtion yhtenäinen asiakastietojärjestelmäratkaisu kuulostaisi hyödylliseltä. Olisi hyvä, että tietovaranto kattaisi myös työelämässä olevat henkilöt joidenkin tietojen osalta, koska niistä olisi hyötyä laajemminkin tilastoinnissa (mm. osaaminen, koulutus ja kielitaito).

Kotouttamisen ja maahanmuuton tietopohjan parantamiseksi oleskelulupahakemusten käsittelyvaiheessa olisi syytä harkita maahanmuuttajaväestön perustietojen nykyistä kattavampaa tiedonkeruuta tekijöistä, jotka muodostavat oleellisia elementtejä maahan muuttaneen väestön rakenteesta, esimerkiksi tutkintotiedon kysymistä tutkintorekisterin tarpeiden näkökulmasta. Koulutus on tärkeä taustatieto (esim. työllistyminen koulutusta vastaavaan työhön; käyttämättä jäävä työllisyyspotentiaali), mutta maahanmuuttajien koulutustietojen rekisteröinnissä on vielä toistaiseksi paljon puutteita.

Tilastokeskus ylläpitää tutkintorekisteriä, joka on kattava Suomessa suoritettujen tutkintojen osalta mutta alipeittävä ulkomailla suoritettujen tutkintojen osalta. Tutkintorekisterin kattavuutta on saatu parannettua vuonna 2019 ulkomaalaistaustaiselle väestölle kohdennetun täydennyskeruun sekä Pohjoismaisen tietojenvaihdon avulla. Rekisterissä on edelleen alipeittoa maassa asuvan ulkomaalaistaustaisten väestön osalta: noin puolelta puuttuu tieto Suomen ulkopuolella suoritetusta koulutuksesta. Koulutustietoa ei myöskään kerätä järjestelmällisesti maahanmuuton yhteydessä, joten rekisterin laatuongelmat pahenevat ilman toimenpiteitä. Väestön koulutusrakennetilaston mukaan väestöön tulee vuosittain 15 000 uutta 18–64-vuotiaista ulkomaalaistaustaista henkilöä, joilla ei ole tutkintotavoitteista opiskelupaikkaa eikä heidän suorittamistaan tutkinnoistaan ole tietoa. Koulutus olisi kuitenkin yksi keskeinen tieto paitsi kotoutumistoimenpiteiden suunnittelussa myös jo maassa asuvien osaamisen kohdistamisessa oikein työmarkkinoilla. Koulutus ja suoritettut tutkinnot pitäisi myös pystyä keräämään riittävän luotettavalla tavalla ja siinä muodossa, että ne voidaan liittää tutkintorekisteriin. Luotettavien tutkintotietojen tarve on ilmeinen.

Koulutustietoa pitäisi kerätä joko alkukartoituksessa ja oleskeluluvan /oleskeluoikeuden rekisteröinnin yhteydessä tai viimeistään kotikunnan rekisteröitymisen yhteydessä. On kuitenkin huolehdittava siitä, että tiedot ovat käytettävissä keskeisissä tilastoissa ja että ne kerätään yhteismitallisesti mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, esimerkiksi jo maahanmuuton yhteydessä. Tilastokeskus esittää vahvan suosituksen, että koulutus- ja muut alkukartoituksen tiedot saataisiin tilastoviranomaisten käyttöön esimerkiksi väestötietojärjestelmän kautta. TEM onkin parhaillaan selvittämässä koulutustiedon tilastointimahdollisuuksia yhteistyössä OKM:n, Tilastokeskuksen, DVV:n ja Migrin kanssa.

Lisäksi olisi hyödyllistä lisätä viranomaisten yhteistyötä jo maassa olevien maahanmuuttajataustaisten henkilöiden koulutuksen saamiseksi rekistereihin. Tilastokeskus ylläpitää Tutkintorekisteriä, joten Tilastokeskusta olisi hyvä kuulla koulutustiedon keräämiseen liittyvissä kehittämishankkeissa, ja koulutustiedot tulisi kerätä Tilastokeskukseen, vaikka tiedon kerääminen tapahtuisikin Migrin, DVV:n tai jonkin muun tahon toimesta. Tilastokeskuksella on jo

kokemusta ja osaamista tämän prosessin käyttöönottamiseen (valmiit lomakkeet, valmis tietojen vastaanotto prosessi jne.). Esimerkiksi Tilastokeskus, Migri ja SM voisivat tehdä yhteistyötä tässä asiassa.

Koulutus- ja työperäisen maahanmuuton tiekartassa (2021) on asetettu tavoite työperäisen maahanmuuton lisäämisestä. Seurannan tueksi tarvittaisiin tilastotietoa. Kuitenkaan kattavaa henkilötunnusellista aineistoa oleskelulupatieoista ei ole toistaiseksi olemassa, minkä vuoksi rekisteritietoon pohjautuva tilastointi ja seuranta eri oleskelulupaperusteilla maahan tulleiden työllistymisestä ei ole tällä hetkellä mahdollista. Osin tämä johtuu siitä, että oleskelulupaprosessi on irrallaan henkilötunnuksen myöntämisprosessista (Migri/DVV), ja tämän seurauksena tiedot eivät ole yhdisteltävissä muihin kansallisiin tietovarantoihin.

Työperäisen maahanmuuton kattavan tilastoinnin mahdollistamiseksi oleskelulupatietojen ja henkilötunnuksen rekisteröiminen yhtä aikaa olisi tärkeää. Tällöin Tilastokeskus voisi yhdistää aineistoon myös muita sosiodemografisia taustatietoja työperäisen maahanmuuton seuranta varten. Tämä edellyttäisi kuitenkin myös lisäresursseja tehtävän toteuttamiseksi.

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

-

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

-

Nieminen Tarja
Tilastokeskus